

(مردن له بهر تاقگهی گردا)

نازازه سه خته کانی دواین سه ما

محمد حسین

MIHAMAD_79@YAHOO.COM

" وهرنه جزوری نهم تاقگهی گره بهی دهنگی بوهستن . نهم تاقگهی به نازازه نه به دیه کان وفرمیسه که نه سراوه کان وخمه به یکو تاییه کانه وه سه رچاوه دهگری ، نهم تاقگهی گره گیانه بی نوقره وه چه واشه وه قه تیس ماوه کان را بیج نه کاو به رده وام له هاژه ناکه وی و نه رواو نه روا تانه گاته نه و په ری نابرو چونی مرو قایه تی "

نهمه به کهم برگه یه نه چیرۆکی (سه ما به دهم تاقگهی گره وه) ، له وانیه به بویه کهم برگه یه په خشانه شیعریکیش دهست بدات . نه وه ی دواتر نهم زمانه ناسکه نه کاته چیرۆکیک نه و چنن وگیرانه وه وه کاره کته رانه یه که زیاده روی نه گه ربلیین زیاتر له چیرۆکیکان بونه گیریته وه . نهم چیرۆکه به رهنگو بویه کی تاییه ت و جیاواز له هه مو ته کنیکه کانی چیرۆک نویسی نه مرو نوسراوه . نه وه ی نهم دهقه بخوینیته وه ته واو بروادینیت به و بوجه باوه ی که نه نیت هه رناوه رۆک وبابه تیک خوی شیوازی گیرانه وه ی خوی هه نه بزیریت ، نه شیت به دهر نهم شیوه نویسه نیشکال نامیزه نوسه به چ شیوازیکی تربیتوانایه نه و حکایه تانه ی بگیریایه ته وه ؟

چیرۆکی نهمرو زیاتر له زه مین و زه مانیک کورتدا خوی سنوره ند نه کات ، به چه ند دانه کاره کته ریکی زورکه مه وه نه و په یامه ی ده شیت چیرۆکیک هه بییت پیشکه شی خوینه ره کانی نه کات . بوجه نیک هه یه نه نیت باه تی کورته چیرۆک گرتنی چرکه ساتیک زه مه نیه به هه موو نه و کاردانه وه هه لچوانه ی نه و ساته نه نوسه ره که دا دروستی کرده ، به لام چیرۆکمان زوره نهم سنورانه ی تیپه راندووه ، نهم نویسه یش نه یه ویت ده قیک بخوینیته وه که ته واو بیچه وانیه ی نهم مه رجانیه کاری تیاکراوه .

. چیرۆکی (سه ما به دهم تاقگهی گره وه) یه کیکه نه و کومه نه چیرۆکه ی که به ناو نیشانی (کاتم نه بوشیتی) - نهرخه وان - بلاوی کردوته وه ، نهم چیرۆکه وک زوریه ی چیرۆکه کانی تری کتبه که به هه ناسه یه کی فیمینستانه وه نه یه ویت دواچرکه ی نه و ژنانه مان بخته بیشچاوه که له باوه شی گری خوکوژیا خویان فه نا نه کهن ، نه و ژنانه ی که نه دهقه دا به دهم سه ما کردنه وه خویان نه دهنه دم تاقگهی یه کی گراویه وه .

نهم دهقه به فه زاو که شیکی شیعریانه ی جوانه وه پیک هاتوه وه کومه نه حکایه تیک که حکایه ته واقعیه کانی ژبانی رۆژانه ی کومه لگای کوردیه ، به لام هه رنه م حکایه تانه لیره دا به چه ند گیرانه وه به کی ناوس به فه نتازیا کۆچیرۆکیکیان له ناو چیرۆکیکی گه وره تر دا دروست کردوه ته واو ناره زوی خویندنه وه نه بزوینیت . نه کهرچی له زورشوینی نهم چیرۆکه دا هه ولی جیهیشتنی واقع و دروست کردنی ژینگه ی خه یالی دراوه به لام نه و که شه خه یالیه ی دهقه که دروستی نه کات زورکورتو فشو له ، دوا تۆزیک فرین دیسان نه که ریته وه بوناو واقعیه تی نه و بونیاده کونتوری وکومه لایه تیبه ی که رۆژانه روداوه کانمان بویه ره هم دینیته وه . نوسه ر زورده ستکاری سومبو له کانی نه کردوه ، وشه کان وده لاله ته کانی هه ریبه هه مان مانافه ره نگیه کانی خوی به کاره یناوه ، ته نها ته کنیکه له دروست کردنی ژینگه خه یالیه که یدا به کاری هینابیت زمانه شیعریه که یه تی ، به مه ش نه ییتوانیه سنوره کانی نه و واقعیه ته به ژینیت که ژینگه ی روداوه کانی دهقه که دروستی کرده وه ، دهقه که به گشتی به خه یالگه و زمانه شیعردروست کراوه نه که به زمانه ی چیرۆکیبژی . به مانایه کی تر شیعریه تیکی زور چرو تۆخ ته واوی زمانه ی نهم دهقه ی روپوش کردوه .

بونه وه ی چیرۆکیک سه رکه وتوبیت ، فه زا و فۆرمیک جوان و زمانیک چر و ناسک و ریتیمیک حکایه ت خوانی پیویسته که هه موجاریک نوسه ران سه رکه وتو نابن له دروست کردنی نهم مه رجانیه دهقی سه رکه وتودا ، جاری واهه یه به شاره زاییه کی باشه وه نوسه ریک هه مونم ره گه زانه ی چیرۆک نویسن و ره گه زه نه ریتیه ناساییه کانی ترییش به کاردینیت که چی دهقه که ی خالیه له چیرۆکی خویندنه وه ، نهینی دروست کردنی نه و چیرۆکه ، که زور گونجاوه

ئەگەر بە چەشى ئەدەبىيەت ناوبرايىت ئە نامىزان كىردن و تەنسىقى نىوان ئەم رەگەزاندە دا بە گىشتى . ھەربۇيە ھىچ دەقىك نىبە بەبى ھارمۇنيە تىكى چىژبە خىش بتوانىت سەرگە وتوبىت .

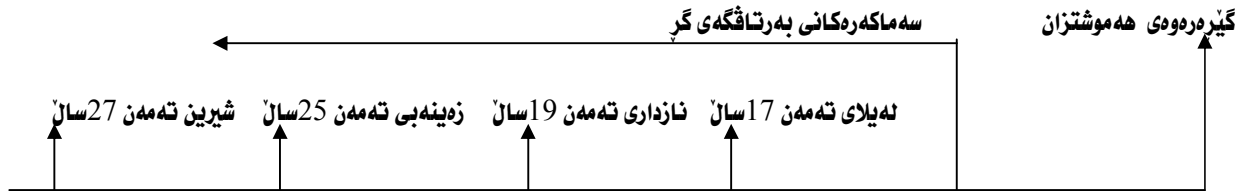
سەرھار شىعەرىيە تە جوانەكەى زىمانى ئەم دەقتە زىمانىكى زۇرناسكە ، زىرەكتىن تەگنىكىك ئەم چىرۇكەدا كەنەبىنرىت سادەبى و روى ئەم زىمانە شىعەرىيە ، بىروام واىە گەربھاتايەو وەك ھەندىك ئە چىرۇك نوسانى تر ئەم شىعەرىيە تە ناسكەى بەزىمانىكى چىرۇ نائۇز دابرىشتايە ئەوا دەقتەكەى دورئە خستەو ئە چىژى خويىندەنەو بەھۇى ئەو قەرەباخىيەى زۇرى كارەكتەرەو رۇداو دروستى كىردووە ، بەلام ئىرەدا شىعەرىيە ت بوو بەھاروېنى ناسكى وساكارى دەربىرېن ، ئەگەرچى زۇرىيەى وشەكان وخوازەكان ئەزىمانى قەسىدەو نىزىك ئەك چىرۇك ، بەلام ھەر ئەم رۇنيەيە ناھىلىت دەستمان ئەدەستى كارەكتەرەكان بىتەووەو يەك يەك تاجىركەساتى تەواو كىردى سەماكەيان ئەگە ئىيان بىرۇين .

دووەرگەزى بىنەرەتى چىرۇك ئەم دەقتەدا دەستكارىيەكى رادىكالانە كراوہ (شوېن + كات) ئەم دورەگەزە بەشېوہىيەكى جادوگەرەنە تىكىدراوہو دواچار دروست كراوہتەووە . ئەسەرەتاوہ چىرۇكەكە وىنەيەكى جىھانە گراوہىيەكەى خويىمان نىشان ئەدات ، مەملەكەتى گىر و تاقىگەى گىر و دارستانى گىر... ھتەد ، ئەم شوينە تايىبە تىيانە ھەرئەبىت ئەناو ئەم چىرۇكەدا وىنایان بىكەين . ئەسەرەتاوہ نوسەر ئەيەوئىت شوينىكى جادويمان بۇبونىاد بىئىت ، خۇى واتەنى جوگرافىيەك كەكەس ناتوانىت ئىي تىبىكات و ئەمان نىرېت بۇنەوہى بىچىن ئەناو ئە خشەو ئەتلەسەكانى مرقۇقايە تىيدا بۇى بگەرېن بىيدۇزىنەووە ، سىماكانى ئەم شوينە :-

- 1- ئەھەرچورالوہ بە پىپاو تەنراوہ .
- 2- ژمارەى دانىشتوانى 99,99: ژنەو تەمەنىان ئەنىوان 15 تا 35 سائىدايە .
- 3- خەلكەكانى سوارى شەمەندە ھەرىك ئەبىن وئىتەر نايەنەوہ (دىيارە كەشەمەندە ھەرى مەرگە) .

كىشەى خۇسوتاندنى ئافەرەتى كورد ئەزۇر دەقتى ترەدا رەنگى داوہتەو ، ئەوہى ئەم چىرۇكە ئەدەقتەكانى تر جىيا ئەكاتەوہ ئەوہىيە نوسەر زىمانى گىرپانەوہى داوہتە قوربانىيەكان وخۇيان چىرۇكى ژيانە تراژىدىيەكانىيان ئەگىرپنەوہ ، ئىرەدا خۇسوتاندن بوہتە بىرپارو تەواو... تەنھا ئەوہى ماوہ خۇيان بۇمان بگىرپنەوہ ئەوہىيە وای لىكردون ناگر ئە جەستەى خۇيان بەردەن ، جەستەيەك كەبۇدەرەوہى خۇيان جىي تىر كىردى شەھوہتەو بۇخۇشيان بووہ بەدۇزە خىك . تەكىكى گىرپانەوہ :- سەرەتا گىرپەرەوہىيەكى ھەموشت زان بانگمان ئەكات بۇنەوہى ئەبەرەدەمىيا بوہستىن وگوىى بۇراگرېن ، دواى ئەوہى وەسفى دەقتەرەگراوہىيەكەى خۇيمان بۇنەكات ئىنجا زىمانى گىرپانەوہ ئەداتەوہ بەكارەكتەرەكانى كەكۆمەنە سەماكەرىكى بى ئومىدن ، ئەمانە ئەژيانىانا يەك جارسەمانەكەن ئەوئىش بەدەم سوتانەوہ ، سەمايەك ھەرئەمان ئەتوانن بىكەن . بۇيە ئەم سەمايشيان ھەئىزاردووە بۇنەوہى بىكەنە دواچرەكى ژيانىان . دىيارە نوسەر يارىيەكى زۇر دەقتى ئانومىدانەى بەمانا كىردى سەما كىردووە ، ئىمە ئەتوانن ئەم سەمايەى كارەكتەرەكانى ئەو ناوبىنن ئەقتەقۇرى پىش مەرگ ، چونكە ئەسەماى واقىيدا جەستە ئەبىتتە سەرچاوەى ھونەرەو جوانى و چىژ . بەلام ئەم دەقتەدا دواى ئەوہى حكاىەتى سەماكەرەكان ئەبىسېن ئەوہەمان بۇدەرەكەوئىت كەسەمابۇ ئەشكە نچە دانى جەستە بەكار ھاتووە . ئەوانەى سەمانەكەن بەجەستەيان كەسانىك نىن بەجەستەيان جوانى وچىژ دروست بىكەن ، بەلكو كەسانىك ئەيانەوئىت ئەدۇزەخى ئەو جەستەيە دەربازېن .

جىياوازيەكى تر ئەم چىرۇكەى ئەزۇرەى چىرۇكەكانى تىر كىتابەكە جىياكردۇتەوہ زۇرى كارەكتەرەكانىيەتى ، وەك پىش تر و تەمان يەكىك ئەتايىبەت مەندىيەكانى چىرۇكى كورت كەمى كارەكتەرە ، بۇنەوہى نائۇزى وئۇرانى خويىنەر رۇنەدات كورتە چىرۇك ھەربەدووسى كارەكتەرەوہ دەوہستى ، بەلام ئەم چىرۇكەدا بىرېكى زۇر كارەكتەرەمان ھەيەو زۇرى ئەم كارەكتەرەنەش ھىچ كىشەيەكى دروست نەكردووە ، تان و پىو چىنېن و رىزىبەندىكردنى حكاىەت خوانەكانى بەجورىكە چىژو زەوقى خويىندەنەوہ بەھىز ئەكات . جگە ئەزىمانە شىعەرىيە ناسكەكەى ھەرىيەك ئەحكاىەت خوانەكان چىرۇكىك ئەگىرپنەوہ تەواو نىزىكە ئە چىرۇكەكەى ئەوانى تىريان و تىكراپىكەوہ ستمەى ناوخىزانى پىپاو سالارىمان پى نىشان ئەدەن ، راستە ھەرىيەكىيان حكاىەتىكى تايىبەتى خۇى ھەيە بەلام ھەمويان يەك وەزىفەى چىرۇك بىژىمان بۇجىبە جى ئەكەن ، كە پىكەيىنانى ساتىكى چىرۇك بىژىيە ئەناو چىرۇكىكى فراوانترەدا كەسەرەتاكەى بەدەنگى گىرپەرەوہىيەكى ھەموشت زان دەستى پىكرد و دواچار كۆمەنە دەنگىكى تىر ھىنايە ناو چىرۇكەكەوہ وەك ئەوہى بلىت ئەم چىرۇكە ئەبەمن و ئەبەتۇى خويىنەرىش تەواو ناكىرىت ، تەنھا ئەوانەى سەماكانى مەردىيان ئەزىمان كىردوہ ئەتوانن تەواو كەن . ھەربۇيە بەرىز كارەكتەرە تراژىدىيەكانى دەست ئەكەن بەگىرپانەوہى چىرۇكەكە

نیشانى ئۇم تەمەنەنە ئەگەنئەۋى كارەكتەرەكان ھەنگرى زۆردەلەتە جىاۋازە .

1- بېمان ئەئىت . ئەمانە ھەر لەبەھارى تەمەنئەنەنە گلاي ژىئانئەن ئەۋەرئەت و كۆلتورى مەرگدۇستى ژىئانئەن پى رەۋا ئابىئەت چۈنكە وىستۋىئانە تۆزىك ياخى بن ئەنۆرم وىبەھاكان .

2- تەمەنەنەنە تەمەنى لاۋىتى و جۇش و خروشى سۆزدارىيە , ئەم قۇناخەدا جەستەى ئافرەت ئەبىتە جىي تەماح و چلېسى پىاۋ , ھەر ئەۋ بەنېچېرۋىئەيشە ئەۋ كېشەنە دروست ئەكات كەدۋاجار ئافرەت خۇى تىا ئەسوتىئەت .

كات :- سەرەتەى چىرۋكەكە خائىيە ئەنئەنەنەنە كات , زمانىكى ۋەسفى درىژە بەگىرەنەۋەكانى ئەدات و ۋەسفى ھەمۋەۋ شتەنە ئەكات كە دروست بۋنى فەزەى چىرۋكەكە پىۋىستى پىئەتەى (تاقكەكە , دارستانە گراۋىيەكە , مەملەكەتە گىرستانەكە , ژىئەگەى دانىشتۋانەكەى , سىروشتى كۆچكردن بەقەتارۋ ئەگەرەنەۋە ..) ئىرەدا كات ئەھمەۋ شۋىئەنئەنەنە نامادەيەۋ دىيارىش نىيە , مادام ژىان بەردەۋامە ۋەئەككىش ھەيە ئەيەۋىت دەستكارى شتەكان بكات ھە تەمەن كاتىك ھەيە ھەرچەندە نادىيارىش بىت . بەلام لاي دەنگەكانى تىر گىرەنەۋە كات پۋنتەر دىيارى ئەكرىت . بۇنمۋنە : زەئىنەبى تەمەن 25 سال ئەئەت ((شەۋىك مەندائەكانى كىر بەژىرئەفەۋەۋ دەستى نايە بىنەم تاخىكام ... شىرىنى تەمەن 27 سال ئەئەت)) دەسال ئەمەۋبەر كەبەبۋكىنى ھىنرام بۇشار ...)) ئەم چىرۋكە تىراژىدىيەى مرقى مېئەنى كوردمان نىشان ئەدات ئەناۋ قەساۋەتى خىزان , خىل , نەرىت , ياسا , ئاين , سىياسەت ... ھتد , ئىمە ئەم پانزەسالەى رابىردودا ئەھمەۋ كېشەيەك جۋانتەر كېشەى چەۋسانەۋەى ئافرەتى كوردمان بىئىۋە ئەئەدەبدا بەگشتى و چىرۋكى كورت بەتابىيەتى , ھەر ئەھۋەكەنى سەھەرەسايى , كازىۋە سالەح , ماپارە ئىبراھىمى ... ھتد , دىيارە ئەم كۇمەئە چىرۋكەى ئەم نوسەرەيش ئەزموئو سەدايەكى جۋانى گوزارش كىردنە ئەۋ نازارە مرقىيە سەختەى كەمەگەر ھەر بەئەدەب ۋىرانە رۇچىيەكانى نىشان بىرئەت .